

Пошуки та знахідки в архівах

"Архіви України"
№ 4-5 / 2001

Марчук І. В.

НЕВІДОМІ ДОКУМЕНТИ НАРОДНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Певний час серед дослідників національно-визвольної боротьби на Західній Україні 40-50-х рр. ХХ ст. триває дискусія про появу серед оунівців на Волині опозиційної течії під назвою Народно-визвольна революційна організація (НВРО)¹. Цю думку підтверджують окремі публікації, які побачили світ ще за часів СРСР².

На цю проблему проливають світло виявлені у фонді Р-30 Державного архіву Рівненської області документи Народно-визвольної революційної організації. Саме під такою назвою як керівний політичний орган Української Повстанської Армії та всіх антирадянських чинників влітку-восени 1944 р. виступала Організація українських націоналістів на Волині.

Комплекс виявлених документів є невеликим за обсягом, але дуже інформативним. Серед матеріалів НВРО, зокрема, виявлено: "Статут НВРО"³, "Резолюції установчого з'їзду"⁴, наказ від серпня 1944 року⁵, "Тимчасову інструкцію" для політвиховників УПА⁶. Збереглася також незначна кількість пропагандистських листівок українською і російською мовами. На сьогодні це єдині відомі оригінальні матеріали, що характеризують період та напрями діяльності названої вище організації.

Засновниками НВРО у липні 1944 р. стали Василь Кук ("Леміш"), Михайло Степаняк ("Сергій"), Яків Бусел ("Заславський").

Заарештований 25 серпня 1944 р. органами НКВС М. Степаняк свідчив, що в результаті загострення протиріч між керівниками ОУН у грудні 1943 р. його взяли під варту у Львові і відправили в Рівненську область, до Ростислава Волошина ("Горбенка"). Саме в цей період М. Степаняк разом із уже згаданими членами Центрального проводу ОУН вирішили створити нову організацію, яка б оминала назву "ОУН"⁷.

З цією метою поблизу с. Дермань Здолбунівського району Рівненської області у липні 1944 р. "Леміш" як командир УПА-Південь і керівник усіх клітин ОУН на Східній Україні скликав конференцію, у якій брали участь М. Степаняк ("Сергій"), Я. Бусел ("Заславський"), шеф окружної пропаганди "Середа", Я. Дудар ("Верес"), командир групи УПА "Богун" П. Олійник ("Еней"), шеф штабу з'єднання "Холодний Яр" Є. Басюк ("Чорноморець") та ін. (разом 10 осіб)⁸. Конференція ухвалила рішення про створення Народно-визвольної революційної організації.

Василь Кук ("Леміш"), відбувши у листопаді 1944 р. на засідання Центрального проводу, прозвітував Р. Шухевичу про діяльність нової організації, але отримав догану від керівника ОУН, який повідомив його, що вже створено Українську головну визвольну раду (УГВР) і тому недоцільно мати ще одну подібну організацію⁹.

Звичайно, НВРО жодної опозиції в рамках ОУН не становила, та все ж свідчила про наявність ревізійністських і реформістських тенденцій серед керівного складу. Їх виразники прагнули передусім до однозначного й остаточного переходу руху на демократичну позицію, визначення устрою української держави в програмі ОУН чи політичної організації, яка могла б постати на її місці. Вони знаходили певне натхнення в соціалістичній ідеї, намагаючися розширити лави українських націоналістів за рахунок населення Центральної і Східної України.

Можна певною мірою стверджувати, що критика "пануючого класу большевицьких вельмож" та капіталістичного ладу перегукувалася навіть із марксистською думкою¹⁰. "Леміш", "Сергій" та інші намагалися пов'язати стратегію української революції з національними революціями поневолених народів СРСР. У цьому зв'язку виникла потреба у зміні вузької назви "ОУН" на щось розпливчато-загальне та відхід у програмі від суто націоналістичного світогляду. Саме це простежується у програмних документах Народно-визвольної революційної організації.

Поданий нижче документ публікується повністю, зі збереженням мови оригіналу.

-
1. Дужий П. Чи була опозиція в УПА? // За вільну Україну. - 1992. - 2 липня; Киричук Ю. Історія УПА. - Тернопіль, 1991. - С. 21.
  2. Prus E. Heroi spod znaku tryzuba: Konowalec - Bandera - Szuchewycz. - Warszawa, 1985. - S. 331-334; Омельчук Ю. Недолюдки. - Львів, 1963. - С. 53.
  3. Державний архів Рівненської області, ф. Р-30, оп. 2, спр. 96, арк. 40-48.
  4. Там само, спр. 42, арк. 39-44.
  5. Там само, спр. 98, арк. 50-56.
  6. Там само, оп. 1, спр. 4, арк. 19.
  7. Кокін С. А. Анотований покажчик документів з історії ОУН і УПА у фондах Державного архіву СБУ. - Київ, 2000. - С. 19.
  8. Там само.
  9. Кук В. Постій проводу ОУН у селі Бишках (1943- 1945 рр.) // Воля і Батьківщина. - 1998. - № 4. - С. 36.
  10. Ковалевський З. Польське питання у повоєнній стратегії УПА // Україна. Наука і культура. - Київ, 1993. - Вип. 26-27. - С. 210.
-

**Резолюції I Установчого з'їзду
Народно-Визвольної Революційної Організації - НВРО
(в днях 17 і 18 липня 1944 р.)
(неповний текст (так у документі))**

I

A. До міжнародного положення

1. Пануючою політичною системою в світі сьогодні є система імперіялістична, що в основу міжнародних і внутрішніх відносин поклала право сили.
2. Основа, на якій зродилася і існує імперіялістична система - це неправильна розв'язка пануючими верхівками економічного і соціального питань та їх змагання вийти з кризи шляхом грабежу сусідніх народів. Взаємне змагання

імперіялістичних верхівок зродило і другу причину імперіялізму - боротьбу за опановання теренів, без господарських потреб, з причин, чи то стратегічних, чи то щоб позбавити конкурента економічних ресурсів.

3. Наслідки імперіялістичної системи в світі є:
  - а) поневолення народів;
  - б) імперіялістичні війни;
  - в) соціальний гніт;

до а) Розбудовуючи імперіялістичну систему, пристосовану не до заспокоєння потреб власного народу, а до загарбання і взиску інших народів, імперіялістичні кліки наввипередки змагають захопити в свої руки джерела сировини та ринки збуту по цілому світі шляхом підбою слабких народів. Це намагання імперіялістів врешті-решт doprowadило до поділу цілого світу поміж кількох імперіялістів та до національного поневолення 90 % народів на землі, повного, або частинного;

до б) Опираючи політичну світову систему на голій силі імперіялісти періодично, зі зміною відношення сил між державами, викликають імперіялістичні війни, ціллю яких є переділ світу, згідний з відношенням поодиноких імперіялістичних держав;

до в) Невідлучним явищем імперіялістичної системи є соціальний гніт і нужда працюючих мас. В імперіялістичній системі чергуються по собі період руйнування (війна) з періодом будови (мир). В часі війни весь тягар складає на працюючі маси і то так на фронті, як і у запіллі - doprowadжуючи до жорстокої їх експлуатації. Мир в імперіялістичній системі являється підготовкою нової війни, що змушує імперіялістичні кліки далі жорстоко експлуатувати маси та терором держати їх в послуху.

4. Сучасна війна це типова імперіялістична війна за переділ світу.
5. Воюючі сторони змагають і на дальше до втримання імперіялістичної системи в світі. Видвигнута розв'язка національного питання обома воюючими сторонами змагає до включення слабких народів в одну з імперіялістичних систем та до повного їх національного та соціального поневолення.
6. Німецька система т. зв. Нової Європи це реакційна, типово імперіялістична система, що змагає до фізичного винищення, або нечувано жорстокого поневолення народів. Націонал-соціалістична кліка німецьких імперіялістів це банда розбійників, що вогнем і мечем нищать культурні надбання підбитих народів.
7. Демократична система, пропагована союзними державами в т. зв. Атлантийській Хартії являється спробою використати революційну потенцію поневолених народів для цілей імперіялізму, та звести боротьбу слабших народів, за їх самостійність і рівноправність, на манівці. Визнавці Атлантийської Хартії - США, Англія та СРСР - помимо декларативного визнання права кожному народові на самовизначення, не признають цього права за народами СРСР, Прибалтики, Середньої Європи та Балканів. Заступаючи думку гарантії миру в світі трьома великими державами, вся система фактично заперечує право на суверенність всіх інших народів крім згаданих гарантів, які в практиці ділять цілий світ поміж собою на сфери впливів.
8. Зокрема, т. зв. "вітчизняна війна" СРСР є ніщо інше як імперіялістична війна, що має на цілі просунення СРСР в Європу, та ще гірше поневолення народів СРСР. Вона знаменується штучним розпалюванням імперіялістами великоруського шовінізму та змаганням підбити народи Прибалтики, Середньої Європи та Балканів.
9. Єдиний правильний шлях визволення всіх народів світу від імперіялістичного ярма - це шлях безкомпромісової революційної боротьби проти імперіялістів та рівність

усіх народів, за право кожного народу на незалежну державу, за дружню співпрацю всіх народів за принципом добровільності.

10. Революційно-повстанчі рухи Європи і Азії проти імперіялістів це стихійне шукання масами правильної проти імперіялістичної розв'язки національного та соціального питань. Об'єктивно вони являються боротьбою за новий лад у світі, що гарантував би свобідне державне життя кожному народові і виключав би визиск одного народу другим.
11. Всі спроби офіційних представників деяких народів світу вибороти або забезпечити соціальну і національну волю, спираючись на одного з імперіялістів, доводять до неминучого поневолення, як це виказали спроби напр. Фінляндії, Польщі, Балканських народів і інших.

Б. Відносини в СРСР

1. Спроба розв'язати національне і соціальне питання робітничим класом у виді побудови соціалістичної держави СРСР кінчилася повним неуспіхом. Спадкоємці Жовтневої Революції, зокрема Сталін, круто повернули до шляху побудови соціалізму в світі, та станули на шлях побудови імперії, на престолі якої вони знайшлися.
2. Ідею всесвітньої культури, соціалістичну по змісті і національну по формі, підмінено вузькою, шовіністичною ідеєю першешства велико-руської культури, що має за ціль наставляти руський нарід до поневолення інших народів, не менше культурних, та пхнути його на шлях імперіялізму. Заперечено і відкинено як реакційне з життя народів СРСР все, що стояло в історії перешкодою на шляху велико-руського імперіялізму. Відновлено царську феодальну і буржуазну традиції. Поставлено в почет героїв-царів, полководців і письменників, що заслужились у творенні російської імперії. Запроваджено російську мову, як мову державну в цілому СРСР і накинено її містам та передовій частині суспільства, зводячи інші мови до ролі селянського - "колхозного язика".
3. Ідею рівності народів замінено теорією опіки "старшого, культурнішого і сильнішого брата" над всіма іншими народами, теорією першешства і вищості російського народу, на якого всі повинні орієнтуватися, якому всі повинні бути вдячні і офіційно славити його. Все що іде в розріз з духом і культурою цього "старшого брата" не може мати місця в СРСР.
4. Право на самовизначення і державне питання народів спотворено створенням т.зв. "Союзних республік", яких парламенти не мають права самостійно встановити закони для республік, а ради не мають впливу, ані на закордонну політику, ані не розпоряджають військом, ані не рішають самостійно жодних внутрішньо-державних проблем. Як закордонні так і військові, і всі внутрішні справи вирішуються імперіялістичною клікою у їх центрі Москві, не рахуючись з національними потребами народів, в тому числі також і з потребами російського народу. Нагляд над виконанням постанов належить імперіялістичним органам НКВД і НКГБ, керованими з тої ж Москви.
5. Ідею соціальної волі, за яку працюючі боролись цілі десятиліття, сучасні можновладці СРСР заперечили в основі. Робітника прикріпили до фабрики, позбавляючи його в практиці всякого впливу на керівництво фабрикою, умови продукції і зарплату. Рішаючий голос у положенні на виробництві віддано партійним органам, що дістають строгі директиви з центру та тільки дбають, щоб найбільше витиснути з робітника. Колгоспника прикріплено до колгоспу та накинута йому виснажуючу систему праці за зарплатою, що ледве вистачає на життя. Як у робітника, так і у колгоспника повністю відібрано продукти їхньої

- праці та віддано їх формально у розпорядження державі, а фактично в руки партійної адміністративної верхівки.
6. Рівнобіжно з прикріпленням працюючих до верстату праці позбавлено їх і т. зв. основних "демократичних прав" - волі слова, друку, вільної асоціації і т. п. Все життя народів СРСР побудоване за офіційною доктриною, поданою з гори. Воля в СРСР полягає на праві і обов'язкові критикувати тих, що з яких небудь причин відхилилися від поданих з гори напрямних та на праві і обов'язкові хвалити "геніальність" державних планів. Для тих, що не придержуються цих "прав і обов'язків" існують підвали НКВД, концлагери і тюрми.
  7. Внаслідок політики національного і соціального гноблення поневолених народів, - що викликали потребу створення в державі довіреної упривілейованої імперіялістичної кліки, - надмірного державного централізму та поліційної системи, в наслідок прикріплення працюючих до верстату праці та позбавлення їх права вільно розпоряджатися продуктами своєї праці на ґрунті повного удержавлення всіх засобів продукції і торгівлі, - започаткувався в СРСР процес розчленування суспільства на:
    - а) працюючі низи - позбавлені в практиці всяких прав, зтероризовані і зіпхнуті на дно нужди;
    - б) упривілейовану правлячу верхівку - користаючи з повноти прав і всіх культурних надбань. Трудодні, норми, непосильна понаднормова праця і вічна думка про шматок хліба - це побут низів. "Метра", "дворці культури", "Дворці советов", розкішне життя і інші люксові витвори - це побут верхівки. Особливо в часі війни прискорився цей процес формування класу більшовицьких вельмож, виходячи зі стану фактичного існування на шлях правного оформлення. Починаючи зі "Сталінської конституції", де формально за партією, а фактично за правлячою верхівкою закріплено керівництво державою, це значить свобідне володіння всіма її ресурсами, всіма продуктами праці робітників і селян, шляхом цілого ряду розпоряджень про сплату за навчання, про першєнство до цього дітей знатних людей (а нездібних), про впровадження офіцерських та генеральських становищ у війську і серед суспільства, про привілеї для орденоносців, героїв і заслужених людей в державі, - положено правні підвалини під згаданий вище клас вельмож. Обличча того класу наскрізь реакційне. Процес його формування іде в атмосфері відгребування старих царських традицій - попівства, пагонів, денщиків, генеральських уніформів, титулів та привернення в почет "друзів народу" самих царів. Рівночасно з тим розпалюється до небувалих розмірів велико-руський шовінізм, вченням про вищість руської культури, першєнство руського народу.
  8. У зовнішній політиці спадкоємці Жовтневої Революції пішли рівнож по лінії імперіялізму. В ідейній площині стара царська ідея славенофільства стала офіційним прапором в закордонній політиці. Прилучення Прибалтики як "руської" землі (див. "3-ій Всеслов'янський мітинг", промова Федева, "Земля русской нації розкинулась від Тихого океану до Балтійського моря"), змагання опанувати Дарданели, похід в Європу та поміч Гітлеру в 1939 р., з ціллю пхнути його у війну, - це доказ і практика сучасних можновладців СРСР. Сталінські п'ятирічки, як це признають і самі правителі СРСР, це було не що інше, як підготовка СРСР до сучасної імперіялістичної війни. Для цього було поставлені мільйони трудящих СРСР у положення голодних рабів.
  9. Реалізуючи свою імперіялістичну політику, Сталін оперся на світові капіталістичні потуги Англію і США та зв'язав СРСР з міжнароднім капіталом, узалежнюючи країну від цього господарче і політичне. Мільярдіві воєнні довги затягнуті в США і Англії, у випадку "виграної" Сталіна, впадуть по війні невимовним тягарем на широкі маси працюючих. Торгівельні договори, заключені з союзниками, як

наслідок воєнних позик, відкривають міжнародному капіталові радянський ринок збуту, та віддають у експлуатацію сировини СРСР.

10. Як вияв намагання ідейно наблизити СРСР до капіталістичних країн розв'язано, під натиском Сталіна, III, Комуністичний інтернаціонал, що являється формальним з'янням з ідеями міжнародної пролетарської революції та переходом у міжнародній площині на позиції імперіялістичної спекуляції, разом з цим зникли в промовах Сталіна заклики до міжнародного пролетаріату до соціальної революції, а на їх місце появились похвала "друзям" капіталістам, та плани спільного переділу світа.
11. Обмануті і загнані на винищуючу війну широкі народні маси СРСР - робітники, службовці, червоноармійці всіх національностей, у відповідь на гноблення режиму готові сьогодні стати на боротьбу з ненависною системою. Все міцніше стають маси поневоленіх імперіялізмом народів в єдині лави боротьби фронту поневоленіх. В СРСР заіснували всі об'єктивні умови для великої соціальної і національної революції. Вона назриває з усією неминучістю. Могутні кроки революції чути вже сьогодні в СРСР скрізь - чути в заплілі, колгоспах, фабриках, заводах, - чути в армії на фронті.

II

1. Народно-Визвольна Революційна Організація визнає, що:

- a. повна, справедлива і відповідаюча вимогам вільного, всебічного розвитку народів і людини розв'язка національного і соціального життя в цілому світі може наступити лише тоді, **коли всі народи житимуть вільно у власних самостійних державах.** Національне поневолення гальмує національний і економічний розвиток поневоленіх народів, та одночасно являється основною перешкодою у розв'язці соціального питання також і в нутрі т. зв. панівних народів. Всі намагання розв'язати соціальне питання - усунути соціальні протиріччя, соціальний гніт і економічний визиск - чужонаціональними силами, хоча і соціально співзвучними, як доказує досвід СРСР, неминуче кінчається виникненням нових соціальних протиріч, нових експлуаторських класів, нових форм подвійного гніту та визиску - соціального і національного;
- b. лише побудова системи самостійних національних держав приведе до впорядкування міжнародніх відносин, усуне загрозу імперіялістичних воєн і забезпечить світові і всім народам тривалий і справедливий мир, та створить умови для встановлення дружніх відносин і культурної, економічної та політичної співпраці між народами.

2. Народно-Визвольна Революційна Організація поборює **імперіялізм, як протинародну і реакційну силу.** Імперіялізм створює систему гноблення і експлуатації народів і людини та являється джерелом постійних воєн між народами. Це стосується однаково як капіталістичного, так і більшовицького імперіялізмів. Всі вони захищають вузькі соціально-економічні інтереси і привілеї панівних експлуаторських класів і груп.

3. Народно-Визвольна Революційна Організація проти існуючих соціально-економічних систем:

- a. **капіталістичної** з її принципом приватної власності на засоби виробництва, соціальними протиріччями і боротьбою, визиском трудящих і зосередженням багатств в руках невеликого класу капіталістів і поміщиків та зубожінням народу;

- b. **більшовицької**, в якій ліквідація старих суспільних протиріч, старих форм соціального гніту і економічного визиску приводить до встановлення нових, ще гостріших соціальних протиріч і нових, ще ширших і глибших форм соціального гніту і економічного визиску; в якій все багатство зосереджується формально в руках держави, а на ділі, розпоряджається ним клас більшовицьких вельмож, заставляючи народи жити в злиднях і нужді. Обидві системи в своєму розвитку приводять до виникнення імперіялізму.

4. Народно-Визвольна Революційна Організація проти державно-політичних систем:

- a. **буржуазно-демократичної**, в якій влада в державі формально за народом, а фактично в руках панівних класів - капіталістів і поміщиків;
- b. **буржуазно-фашистської**, в якій народ позбавлений всякого впливу на керівництво всім суспільним життям. Це система диктатур - фашистських партій за якими складається на ділі диктатура панівних експлуаторських класів. Це насильницько-терористична система, що поневолює народи і людину, гальмує культурний і суспільний розвиток та охороняє жорсткий визиск трудящих панівними класами;
- в) **більшовицької**, яка віддає все керівництво державного і суспільного життя в руки більшовицької партії (126 ст. конституції СРСР) і тим встановлює диктатуру панівного класу більшовицьких вельмож над народами. Це система перманентного масового терору, яка забезпечує панівному класові необмежений визиск трудящих та поневолення і всебічну експлуатацію народів.

Буржуазно-фашистська і більшовицька державно-політичні системи означають повну ліквідацію т. зв. демократичних прав (волю слова, преси, товариств і організацій, зібрань і маніфестацій і т. п.), що їх знає в обмежених формах буржуазно-демократична система. Всі три системи сприяють розвитку імперіялізму і в результаті стають його знарядом.

III

1. Народно-Визвольна Революційна Організація, змагаючи до остаточної своєї цілі - знищення імперіялізмів і перебудови світа за принципом дружньої співпраці народів у незалежних національних державах, що зможе наступити в умовах безкласових суспільств у цілому світі, - як першу свою мету ставить: підняти на боротьбу всі протиімперіалістичні елементи за повну рівність народів, за побудову незалежних національних держав.
2. В Україні Народно-Визвольна Революційна Організація бореться за створення Української Самостійної Держави, бо лише у власній, ні від кого незалежній державі український народ зможе досягти повної соціальної і національної волі.
3. Народно-Визвольна Революційна Організація бореться за новий тип держави, держави народної, що одинока створює всі умови для його всебічного росту. Тому Народно-Визвольна Революційна Організація є:
  - а) проти класової, партійної чи особистої диктатур в державі;
  - б) за виборність керівних органів державного управління всіх ступенів, шляхом вільного всенародного голосування;
  - в) за загальне, безпосереднє, рівне і таємне голосування;
  - г) за відмежування законодавчої влади від виконавчої;
  - д) за повну незалежність судівництва.
4. Народно-Визвольна Революційна Організація бореться за новий соціальний і економічний лад, який найкраще забезпечуватиме усім громадянам добробут, усі їх матеріальні і духовні вимоги, тому Народно-Визвольна Організація є:

- а) за планову організацію і гармонійний розвиток всього народного господарства;
  - б) за знищення більшовицької експлуататорсько-кріпосницької системи в організації сільського господарства. Виходячи з того, що земля є власністю народу, Народно-Визвольна Революційна Організація проти накидування селянам одної форми користування землею, обстоює індивідуальне і колективне користування землею, в залежності від волі селян;
  - в) за якнайширшу машинізацію і електрифікацію сільськогосподарських робіт;
  - г) за передачу селянам усіх сільськогосподарських машин і знарядь, проти їх державної монополізації в МТС-ах;
  - д) за безплатну і нетайну передачу селянам усіх поміщицьких, монастирських та церковних земель, сільськогосподарських машин та знарядь.
5. а) за те, щоб велика промисловість була національно-державною, а дрібна - громадсько-кооперативною;
- б) за участь робітників у керівництві заводами, за фаховий, а не комісарсько-партійний принцип у керівництві;
  - в) за справедливу оплату праці, за участь робітників у прибутках заводу, за те, щоб робітник отримував таку зарплату, що повністю забезпечувала б матеріальні і духовні потреби усієї його сім'ї, щоб при річних підсумках господарського стану заводу (підприємства) робітник отримував - у громадсько-кооперативних - дивіденд (належна йому частина річного прибутку), а національно-державних - премію;
  - г) за вільну працю, вільний вибір професії, вільний вибір місця праці;
  - д) за волю профспілок, за загальний 8-ми годинний робочий день, за знищення закритих форм і методів експлуатації робітника шляхом т. зв. підвищування норм, соцзмагань і т. п.
6. За вільне ремесло, за добровільне об'єднання ремісників у артілі, за права ремісника вийти з артілі і індивідуально виконувати працю та вільно розпоряджатися своїм заробітком.
7. За національно-державну організацію великої торгівлі, за громадсько-кооперативну дрібну торгівлю та за дрібну приватну торгівлю, за вільні базари.
8. За те, щоб банки були національно-державними.
9. За повну рівність жінки з чоловіком у всіх громадських правах і обов'язках, за вільний доступ жінки до всіх шкіл, до всіх професій, за першочергове право жінки на фізично легку працю, щоб жінка не шукала заробітку на шахтах, руднях та інших тяжких виробництвах і в наслідок цього не руйнувала свого здоров'я. За державну охорону материнства. За те, щоб батько сім'ї одержував, крім плати за свою працю, додаткову платню на утримання жінки і неповнолітніх дітей. Лише в таких умовах жінка матиме змогу виконувати свій важливий, почесний і відповідальний обов'язок матері і виховательки молодого покоління.
10. а) за обов'язкове середнє навчання. За піднесення освіти і культури серед широких народних мас шляхом поширення мережі шкіл, видавництв, бібліотек, музеїв, театрів, тощо;
- б) за підвищення вищого і фахового шкільництва, за неупинний ріст висококваліфікованих кадрів на всіх ділянках життя;
  - в) за вільний доступ молоді до всіх вищих навчальних закладів. За забезпечення студентства стипендіями, харчами, мешканнями та навчальними приладдями;
  - г) за всебічний гармонійний розвиток молодого покоління, - моральний, розумовий та фізичний. За вільний доступ до всіх наукових і культурних надбань людства.
11. За пошану праці інтелігенції. За створення таких умов праці, щоб інтелігент, будучи зовсім спокійний про завтрашній день і про долю сім'ї, міг віддатися культурно-творчій праці, мав потрібні умови до праці над собою, постійно збагачував свої знання та підвищував свій культурний рівень.

12. а) за повне забезпечення всіх працюючих на старість та на випадок хвороби чи каліцтва;
б) за широке впровадження охорони народного здоров'я. За право працюючих на безплатне користування всіма закладами охорони здоров'я;
в) за особливу державну опіку над дітьми і молоддю. За охоплення всієї дитвори та молоді державними закладами опіки та виховання.
13. а) за свободу друку, слова, думки, переконань, віри і світогляду. Проти офіційного накидання суспільності світоглядних доктрин і догм;
б) за вільне визнання і виконання культів, які не суперечать громадській моралі;
в) за відокремлення церковних організацій від держави;
г) за культурні взаємини з іншими народами, за право виїзду громадян за кордон для навчання, лікування та пізнання культурних надбань інших народів.
14. За повне право в національних меншостях плекати свою власну по формі і по змісту національну культуру.
15. а) за скасування класових, партійних і національних привілеїв;
б) за рівність усіх громадян в державі, незалежно від їх національності в державних та громадських правах і обов'язках, за рівне право на працю, заробіток і відпочинок.
16. За вільну культуру, за героїчну духовність, за високу мораль, за громадську солідарність, дружбу та дисципліну.
17. Народна влада уважатиме за найвищий свій обов'язок інтереси народу. Не маючи загарбницьких цілей, та поневоленіх країн і пригноблених народів у своїй державі, народ не витрачатиме часу, енергії та коштів на творення апаратів нагноблення. Народна влада, спираючись на усупільнення засобів виробництва, всі економічні ресурси та всю людську енергію спрямує на побудову справедливого соціального ладу, на економічне будівництво країни та культурне піднесення народу.

IV

1. Найбільшим своїм завданням Народно-Визвольна Революційна Організація ставить за повну демократизацію всього державного і суспільного життя в цілому СРСР і негайне припинення нищівної імперіалістичної війни, що може наступити лише тоді, коли буде повалена диктатура Сталіна і його партійно-більшовицька кліка, та весь нинішній реакційний сталінсько-більшовицький режим.

Народно-Визвольна Революційна Організація ставить тому основу своєї боротьби за демократизацію і негайне припинення війни, боротьбу проти диктатури Сталіна і його партійно-більшовицької кліки, боротьбу за повалення гнобительського сталінсько-більшовицького режиму в цілому СРСР і встановлення народно-визвольної влади через утворення народно-революційних урядів.

Тільки народно-революційні уряди СРСР після того ж як буде повалена влада Сталіна і його партійно-більшовицької кліки, зможуть:

- a. припинити війну і заключити справедливий мир;
- b. ліквідувати залишки гнобительської диктатури;
- c. установити дійсну народну, демократичну волю;
- d. забезпечити таким чином поневоленим нині народам СРСР виявлення їх дійсної волі щодо їх національного, політичного [...] та форми міждержавних взаємовідносин та співпраці.

Повалення диктатури Сталіна і його партійно-більшовицької кліки, встановлення народно-революційних урядів у СРСР, проведена демократизація, створять умови для того, щоб:

- a. знищити в основі владу більшовицьких вельмож і покласти основи нового соціального ладу;
- b. покласти край національному поневоленню і організувати самостійні національні держави за етнографічним принципом, та усунувши таким чином існуючу нині нерівність між народами СРСР, створити тривалі основи для правдивої дружби і співпраці народів.

2. Повалення нинішнього реакційного, гнобительського сталінсько-більшовицького режиму може бути dokonane лише силами експлуатованих трудящих і всіх поневолених СРСР народів шляхом революції (загального збройного повстання).

Перед Народно-Визвольною Революційною Організацією стоїть тому завдання:

- a. розкрити до решти перед трудящими і всіма народами СРСР всю реакційність сталінсько-більшовицького режиму і його властиву соціальну природу та його неспроможність розв'язати національне і соціальне питання, імперіалістичний характер війни, вину Сталіна і його партійно-більшовицької кліки в її виникненні, вказуючи, що Сталін і його партійно-більшовицька кліка розплутали і ведуть війну в ім'я імперіалістичних цілей російсько-більшовицького імперіалізму і панівного класу більшовицьких вельмож, та одночасно закріпити трудящим і всім народам СРСР революційні ідеї, що їх проповідує Народно-Визвольна Революційна Організація;
- b. підняти трудящі маси і всі народи СРСР на боротьбу проти диктатури Сталіна і його партійно-більшовицької кліки, вказуючи трудящим і всім народам СРСР, що повалення диктатури Сталіна і його партійно-більшовицької кліки шляхом революції (загального збройного повстання), та встановлення народно-революційної влади - це єдиний шлях, що веде до припинення війни та здобуття національної та соціальної волі;
- c. скерувати існуюче і все більше наростаюче, на силі, невдоволення широких трудящих мас і поневолених народів, всі прояви стихійного спротиву і активні виступи мас, революційні настрої в Червоній Армії та боротьбу поневолених народів і властиве русло єдиного фронту революційної боротьби за повалення диктатури Сталіна і його партійно-більшовицької кліки СРСР і встановлення народно-революційної влади.

V

1. Народно-Визвольна Революційна Організація активно піддержує всі форми боротьби народів Європи, а зокрема Прибалтики, Середньої Європи та Балканів за їх незалежні держави проти імперіалістів.
2. Тісно співпрацює з усіма існуючими созвучними Народно-Визвольній Організації антиімперіалістичними революційними організаціями всіх народів, що стоять на ґрунті непримиримої революційної боротьби з імперіалістичними системами, за рівність народів, за незалежні держави на етнографічних територіях.

Держархів Рівненської області, ф. Р-30, оп. 2, спр. 42, арк. 39-44.